

Sodišče: Višje sodišče v Ljubljani

Oddelek: Civilni oddelek

ECLI: ECLI:SI:VSLJ:2023:II.CP.1276.2022

Evidenčna številka: VSL00067621

Datum odločbe: 19.05.2023

Senat, sodnik posameznik: Barbara Žužek Javornik (preds.), Polona Marjetič Zemljič (poroč.), Metoda Orehar Ivanc

Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - PRAVO EVROPSKE UNIJE - VARSTVO POTROŠNIKOV

Institut: pogodba o dolgoročnem posojilu - potrošniška kreditna pogodba - ničnost notarskega zapisa kreditne pogodbe - posojilo v tuji valuti - kreditna pogodba v *CHF* - švicarski franki (*CHF*) - valutna klavzula v *CHF* - pojasnilna dolžnost banke - obseg pojasnilne dolžnosti - ugovor nepoštenih pogodbenih pogojev - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - informacijska dolžnost banke - sodna praksa Vrhovnega sodišča

Zveza: Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah člen 3, 3/1, 3/2. ZVPot člen 22, 22/1, 23, 23/1, 23/2, 24, 24/1, 24/2. OZ člen 86

Jedro

Sodišče prve stopnje ni ravnalo pravilno, ko je ocenilo, da je presoja (ne)poštenosti spornega pogodbenega pogoja povsem neodvisna od vprašanja, ali je bila pojasnilna dolžnost opravljena pravilno ali ne.

Pri testu nepoštenosti se ne preveri samo vsebina pogodbenega pogoja (poštenost po vsebini), temveč tudi, kako je pogoj predstavljen (poštenost v preglednosti oziroma postopkovna poštenost) - potrošniku mora biti pregledno pojasnjeno, kakšno breme oziroma potencialno neugodnost pogodbeni pogoj vzpostavlja zanj.

Za pravilno presojo utemeljenosti tožbenega zahtevka bi morale sodišče prve stopnje najprej opraviti oceno izvedenih dokazov, s katerimi sta pravdni stranki dokazovali, kako je bila v konkretnem primeru (ne)ustrezno opravljena pojasnilna dolžnost, šele potem pa bi lahko, ob upoštevanju tako ugotovljenih dejstev, presojalo, ali obstaja kateri od splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev iz prvega odstavka 24. člena ZVPot.

Izrek

I. Pritožbi se ugodi in se izpodbijana sodba razveljavi ter zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o stroških pritožbenega postopka se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je z izpodbijano sodbo zavrnilo tožbeni zahtevek, s katerim so tožniki zahtevali ugotovitev ničnosti notarskega zapisa in kreditne pogodbe (I./1. točka izreka), ugotovitev neveljavnosti in posledično izbris vknjižbe skupne hipoteke pri nepremičnini v lasti prvih dveh tožnikov (I./2. točka izreka) ter ugotovitev neveljavnosti in posledično izbris zaznambe (pravilno: vknjižbe) skupne hipoteke pri nepremičnini v lasti tretjega tožnika (I./3. točka izreka). Posledično je tožnikom naložilo v plačilo pravnih stroškov toženke v znesku 5.896,20 EUR, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi (II. točka izreka).

2. Tožniki so vložili pravočasno pritožbo iz vseh pritožbenih razlogov po prvem odstavku 338. člena Zakona o pravnem postopku (v nadaljevanju: ZPP). Poleg absolutnih bistvenih kršitev določb pravnega postopka iz 8. in 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP sodišču prve stopnje očitajo tudi kršitev več ustavnih pravic (iz 2., 14., 22., 33. in 67. člena Ustave (URS)) ter kršitev pravice iz 1. člena Protokola št. 1 k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin (EKČP). Zaradi obsežnosti in podrobnosti pritožbenih navedb (na 32 straneh) pritožbeno sodišče v nadaljevanju na kratko povzema le njihovo bistvo.

Tožniki poudarjajo, da med sojenjem na prvi stopnji niso bila upoštevana splošna ustavna izhodišča glede kreditov v *CHF*. Pogodbeni pogoji kredita v tuji valuti mora biti nujno podvržen preizkusu preglednosti, ki je sestavni del ocene nepoštenosti, ki ga sodišče prve stopnje ni opravilo. Kljub sklicevanju na zavezujočo razlago prava EU in stališča Sodišča Evropske unije (SEU) se sodišče prve stopnje ni ukvarjalo z bistvenim vprašanjem, ali je toženka v razmerju do tožnikov izpolnila pojasnilno dolžnost. Posledično se sodišče prve stopnje ni opredelilo do tovrstnih navedb tožnikov in tudi ni upoštevalo njihovih navedb o tožnikinem aktivnem podajanju zavajajočih informacij. V zvezi z (ne)izpolnitvijo pojasnilne dolžnosti toženke tudi ni ocenilo izpovedb tožnikov in ni izvedlo zaslišanj prič, ki so najemale kredite pri toženki v istem času kot tožniki, poleg tega pa je razvrednotilo pomen reklamnega letaka toženke z naslovom "Stanovanjski tolarski kredit, vezan na švicarski frank".

SEU je v zvezi z obsegom pojasnilne dolžnosti že začrtalo določene kriterije, ki jim je sledilo tudi Vrhovno sodišče RS. Potrošnik mora biti seznanjen tako z možnostjo spremembe vrednosti tuje valute kot tudi zmožen oceniti potencialno znatne ekonomske posledice pogodbenega pogoja za svoje finančne obveznosti. Ključna je torej presoja, ali je bilo valutno tveganje tožnikom vsebinsko pojasnjeno v zadostni meri, ter ali so od toženke prejeli zavajajoče informacije. Za sankcijo ničnosti kreditne pogodbe zadostuje zgolj ena od predpostavk za nepoštenost pogodbenega pogoja iz prvega odstavka 24. člena Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot). Zato vsebina dobre vere toženke pri presoji poštenosti pogodbenega pogoja ne more biti ožja kot pri presoji njegove transparentnosti. Odločilna dejstva glede tožnikine (ne)izpolnitve pojasnilne dolžnosti pomembno vplivajo tudi na presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja z vidika vestnosti in poštenja. Položaj nepreglednosti namreč zagotovo pomeni tudi nepoštenost pogodbenega pogoja po 24. členu ZVPot.

Tožniki vztrajajo pri svojih navedbah o tem, da je toženka ravnala v slabi veri ter da je bilo med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank podano znatno neravnotežje že v času sklenitve kreditne pogodbe. O neravnotežju namreč ni mogoče sklepati zgolj na podlagi dejstva, da je dolgovani znesek v tuji valuti za obe pogodbeni stranki enak. Po stališču SEU je za presojo pomembno tudi dejstvo, da kreditojemalec prejema dohodke v domači valuti, različni od valute pogodbene obveznosti.

Dejstvo, da toženka nenadnih sprememb valutnih razmerij ni mogla zanesljivo in natančno napovedati, ne more biti podlaga za zaključek, da njena slaba vera ni podana. Za čas sklenitve sporne kreditne pogodbe (360 mesecev) je nihanje tečaja mogoče pričakovati in ga ni mogoče izključiti. Toženka je glede na pretekla nihanja *CHF* vedela, da je na daljši rok mogoče pričakovati znatno okrepitev *CHF* in da je valutno tveganje neomejeno, zato bi tožnikom oboje morala pojasniti. Njena profesionalna skrbnost ji nalaga, da pri oblikovanju bančnih produktov postopa skrbno ter da ne ponuja takšnih, ki imajo neomejeno valutno tveganje, na katerega potrošnik v primeru posamičnih pogajanj in ustrezne obveščenosti ne bi pristal. Banke so na podlagi strokovnega znanja in preteklih izkušenj vedele, da je zadolževanje gospodinjstev v valuti, ki je različna od valute njihovih prejemkov, izjemno tvegano, še posebej dolgoročno. O tem je bila sodišču prve stopnje dana obsežna dokazna ponudba, ki je ostala neocenjena ali neustrezno ocenjena (med drugim dokumenti Banke Slovenije, letna poročila toženke, graf tečajnega razmerja med *CHF* in *EUR* za obdobje od 1953 do 2015).

Po mnenju tožnikov je argumentacija v sodbi metodološko zgrešena, samovoljna, pravno zmotna, v nasprotju s sodno prakso SEU in s slovensko sodno prakso ter razkriva nepošten sodni postopek. V podkrepitev te pritožbene kritike tožniki citirajo obsežno sodno prakso SEU ter več odločb Vrhovnega in Ustavnega sodišča RS.

Nenazadnje tožniki sodišču prve stopnje na splošno očitajo, da je prezrlo njihove bistvene trditve in dokaze. S tem jim je kršilo pravico do izjavljanja in hkrati opravilo nepopolno in pristransko dokazno oceno, ki ni v skladu z metodološkim napotkom iz 8. člena ZPP. Razlogi sodbe so nejasni in kontradiktorni, določena bistvena dejstva sploh niso bila predmet presoje. Nepravilna je tudi stroškovna odločitev, saj so bili toženki iz več razlogov priznani previsoki pravdni stroški.

Pritožbenemu sodišču predlagajo, naj sodbo spremeni tako, da tožbenemu zahtevku ugoti oziroma podredno, naj sodbo razveljavi in zadevo vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje, njihove pritožbene stroške pa naj se kot nadaljnje pravdne stroške naloži v plačilo toženki z zakonskimi zamudnimi obrestmi.

3. Toženka v odgovoru na pritožbo (na 26 straneh) kot ključno izpostavlja naslednje: - sodišče prve stopnje ni kršilo ustavnih in konvencijskih pravic, - ob sklenitvi kreditne pogodbe in tudi kasneje ni bilo informacijskega ali drugega znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank, - veljavnost pogodbe ne more biti odvisna od gibanja menjalnega tečaja, - ZVPot ne uvaja strožje presoje nepoštenosti, kot jo določa Direktiva 93/13,¹ - jasen in razumljiv glavni predmet pogodbe ne more biti nepošten, - toženka je ravnala v dobri veri, - sodišče je celovito in pravilno presodilo vse relevantne navedbe in dokaze, - sodna praksa SEU potrjuje stališča toženke (pri tem komentira eno sodbo SEU). Predlaga zavrnitev pritožbe in naložitev pritožbenih stroškov z zakonskimi zamudnimi obrestmi v plačilo tožnikom.

4. Pritožba je utemeljena.

5. Prvi tožnik in druga tožnica (kreditojemalca) sta 11. 3. 2008 kot solidarna dolžnika s toženko (banko) sklenila Pogodbo o dolgoročnem deviznem kreditu v *CHF*. Izposodila sta si 286.000 *CHF* (tedaj 181.127,30 EUR), ki sta se jih skupaj s pogodbenimi obrestmi (sestavljenimi iz 12-mesečnega LIBOR-ja in obrestne marže 1,35 %, skupaj tedaj 4,26 %) zavezala vrniti v 30 letih oziroma v 360 mesečnih anuitetah (zadnja anuiteta zapade 31. 3. 2038). Za zavarovanje toženkine terjatve je bil sklenjen Sporazum o zavarovanju denarne terjatve (v obliki neposredno izvršljivega notarskega zapisa) z ustanovitvijo skupne hipoteke na dveh nepremičninah (ene v solasti kreditojemalcev, druge v lasti tretjega tožnika –

zastavitelja). Kredit je bil kreditojemalcema dan za nakup stanovanja in odplačujeta ga redno.

6. Tožniki so v tožbi in drugih vlogah zlasti opozarjali na znatno povečanje njihove kreditne obveznosti oziroma na izjemen porast mesečnih obrokov kredita v EUR.² Trdili so, da toženka pred sklenitvijo kreditne pogodbe ni ustrezno izpolnila svoje pojasnilne dolžnosti. Kredit v *CHF* je bil kreditojemalcema svetovan kot zelo ugoden in varen. Izpostavljena je bila predvsem najnižja obrestna mera, zamolčana pa izredna dolgoročna izpostavljenost zaradi valutnega tveganja, brez ustreznih in izrecnih opozoril glede njegovih posledic. Toženka se je morala zavedati, da je s svojim predstavljanjem ponudbe kreditov v *CHF* neposredno vplivala na odločitve potrošnikov, da najemajo takšne kredite. Banke so vedele oziroma pričakovale porast vrednosti *CHF* proti EUR. Toženka je izkoristila nevednost, nezadostno izkušnost in potrebe tožnikov kot potrošnikov ter si skrivaj in z zlorabo zaupanja postregla z njihovim premoženjem, na račun tečajnih razlik je pridobila veliko premoženjsko korist. Sklenjena kreditna pogodba je nična, saj ni imela kavze oziroma je bila ta nedopustna, poleg tega pa nasprotuje temeljnim pravnim načelom in je oderuška.

7. Toženka je v odgovoru na tožbo in drugih vlogah kot bistveno navajala, da se obveznost tožnikov ni povečala, saj je treba upoštevati zneske v *CHF* (tako za izračun mesečnih anuitet kot tudi še preostale kreditne obveznosti), poleg tega se menjalni tečaj v prihodnosti še vedno lahko spremeni in obrestno tveganje se je do sedaj uresničilo v korist tožnikov. Toženka je izpolnila svojo pojasnilno dolžnost. Kreditojemalcema je odobrila kredit, kakršnega sta sama želela, ter ju seznanila z valutnim tveganjem. Pred sklenitvijo kreditne pogodbe jima je enakovredno in celovito predstavila tako možnost najema kredita v EUR kot v *CHF*, pri čemer ni dajala prednosti nobenemu. Nikoli ni zatrjevala, da gre za varen kredit, da se menjalni tečaj ali obrestna mera ne bosta spremenila ali da je njuno gibanje omejeno. Opozorila je na dnevno spreminjanje menjalnega tečaja, da ne ve, kako se bo spreminjal, ter da se lahko spremeni tudi tako, da se bodo obveznosti tožnikov znatno povečale. Sicer pa vsak povprečni potrošnik lahko pri deviznem kreditu pričakuje neomejeno nihanje mesečne obveznosti v domači valuti. Če bi se znatna sprememba tečaja zgodila v korist tožnikov, tega spora ne bi bilo. Toženka se ni zavedala, da bo vrednost *CHF* vmes tako narasla in ni kovala izjemnih dobičkov na račun tožnikov, ravnala je v dobri veri in pošteno. Ni imela vpogleda v bodoče gibanje menjalnega tečaja in ni mogla pričakovati enostranskega ukrepa Švicarske centralne banke. Podlaga kreditne pogodbe je jasna in dopustna, glavni pogodbeni pogoji ni nepošten, ne gre za oderuško pogodbo.

8. Sodišče prve stopnje je v dokaznem postopku vpogledalo v predložene listinske dokaze obeh pravnih strank ter zaslišalo vse tri tožnike in dve od več predlaganih prič (to je bančno uslužbenko, ki je kreditojemalcema predstavila kredit, ter vodjo bančne poslovalnice, v kateri je bila sklenjena sporna kreditna pogodba). V izpodbijani sodbi (na 36 straneh) je kot glavne razloge za zavrnitev tožbenega zahtevka navedlo naslednje: 1) položaj kreditojemalcev se ni bistveno spremenil v njuno škodo in njuna izpolnitev pogodbe ni znatno drugačna od pričakovane,³ 2) sklenitev kreditne pogodbe v tuji valuti je bila marca 2008 dovoljena, podlaga pogodbe obstaja in je dopustna, ne gre za oderuško pogodbo, 3) tožniki niso dokazali slabe vere toženke⁴ ter 4) med izpolnitvami pogodbenih strank ni bilo znatnega neravnotežja.⁵ Ker sodišče prve stopnje ni ugotovilo slabe vere toženke ob sklepanju kreditne pogodbe niti ne znatnega neravnotežja med obveznostmi pogodbenih strank, je zaključilo, da ne gre za nepošten glavni predmet pogodbe in da kreditna pogodba ni nična. Posledično je štelo za nepomembno med strankama sicer sporno vprašanje, ali je bila pojasnilna dolžnost toženke (ne)pravilno opravljena in se zato tudi ni opredelilo do dokazov v zvezi s tem. Pri sprejemu izpodbijane odločitve se je sodišče prve stopnje oprlo zlasti na določila Obligacijskega zakonika (OZ), Direktive 93/13 ter 24. člen ZVPot, citiralo pa je tudi sodno prakso Vrhovnega sodišča RS in SEU.

9. Tožniki grajajo sprejeto odločitev iz številnih razlogov. Pritožbeno sodišče je ob presojanju utemeljenosti pritožbe najprej ugotavljalo, ali je sodba obremenjena s katero od očitanih bistvenih kršitev določb pravnega postopka ter ali je sodišče prve stopnje pravilno uporabilo materialno pravo.

10. Absolutno bistveni kršitvi določb pravnega postopka iz 8. in 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP nista podani. Izpodbijana sodba nima takšnih pomanjkljivosti, ki bi onemogočale preizkus njene pravilnosti in zakonitosti. Na določenih mestih razlogi sodbe glede relevantnega materialnega prava sicer res niso skladni in koherentni, vendar pa so nosilni argumenti nanizani pregledno in sistematično, ravno tako so jasni in nedvoumni končni dokazni zaključki. Glede na uporabljeno interpretacijo materialnega prava (kot bo pojasnjeno v nadaljevanju, ta sicer ni pravilna) se je sodišče prve stopnje tudi v zadostni meri opredelilo do ključnih med strankama spornih dejstev, pravnih naziranj in predlaganih dokazov (tako izvedenih kot neizvedenih). Samó zato, ker določenim dejanskim navedbam, pravnim stališčem, izvedenim dokazom in dokaznim predlogom sodišče prve stopnje ni dalo enakega pomena in teže kot pritožniki, še ni utemeljena njihova pritožbena kritika, da jim je bila kršena pravica do izjavljanja. Ta kršitev bi bila podana, če bi sodišče prve stopnje povsem prezrlo nekaj pomembnega, kar so zatrjevali in dokazovali tožniki. To pa ne drži, saj je obravnavalo njihove bistvene navedbe in dokazne predloge ter se do njih opredelilo. Med drugim se je opredelilo tudi glede vprašanja toženkine (ne)opravljene pojasnilne dolžnosti, ki pa ga (zmotno) ni štelo za relevantnega – v tem oziru pritožniki utemeljeno opozarjajo na zmotno uporabo materialnega prava.

11. Sodišče prve stopnje ni ravnalo pravilno, ko je ocenilo, da je presoja (ne)poštenosti spornega pogodbenega pogoja povsem neodvisna od vprašanja, ali je bila pojasnilna dolžnost opravljena pravilno ali ne. Sledeč merilom, ki jih je razvilo SEU ob razlagi Direktive 93/13, je Vrhovno sodišče RS že večkrat poudarilo, da je (ne)opravljena pojasnilna dolžnost banke ključnega pomena za presojo nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja – glej sodbi II Ips 8/2022 z dne 19. 4. 2023 in II Ips 18/2022 z dne 21. 12. 2022.⁶ V prvem odstavku 24. člena ZVPot alternativno⁷ naštetih splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev ni mogoče presojati neodvisno od ugotovitev o tem, na kakšen način je banka opravila svojo pojasnilno dolžnost do potrošnika. To je ravno osnovno izhodišče za presojo nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja. V nadaljevanju obrazložitve⁸ pritožbeno sodišče izpostavlja nekaj ključnih argumentov, s katerimi je Vrhovno sodišče RS v sodbi II Ips 8/2022 ob sklicevanju na sodno prakso SEU utemeljilo pomen pojasnilne dolžnosti.

12. Krediti v tuji valuti sami po sebi niso nepošteni, vendar pa lahko neustrezna pojasnila glede potencialno neomejenega predmeta obveznosti vzpostavijo znatno neravnotežje (prva alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot). Iz zadev Paribas⁹ izhaja, da je za presojo znatnega neravnotežja pomembno, kakšen je bil obseg danih pojasnil. Pri testu nepoštenosti se ne preveri samo vsebina pogodbenega pogoja (poštenost po vsebini), temveč tudi, kako je pogoj predstavljen (poštenost v preglednosti oziroma postopkovna poštenost)¹⁰ - *potrošniku mora biti pregledno pojasnjeno, kakšno breme oziroma potencialno neugodnost pogodbeni pogoj vzpostavlja zanj*. Presoja nepoštenosti pogodbenega pogoja je odvisna od njegove vsebine in konkretnih okoliščin primera, zlasti posledic, ki jih pogoj prinaša, ter načina njegove predstavitve.¹¹ V ta okvir spadata zlasti zahtevi, da *potrošnik dobi informacije*, potrebne za sprejem informirane odločitve, in da *ponudnik opusti agresivne prakse*, ki bi lahko vplivale na potrošnikovo odločitev. S tem se potrošniku omogoči, da zaščiti svoje interese in se izogne, da bi vstopil v pogodbeno razmerje, ki bi se mu ob ustreznem informiranju izognil.¹²

13. V zvezi z ustreznim obsegom pojasnil iz judikature SEU izhaja, da je pri kreditih v tuji valuti po Direktivi 93/13 poleg uvida v razumevanje osnovnega delovanja takšnega kreditiranja osrednji cilj

predpogodbenega informiranja, da finančna ustanova tako ali drugače (ali numerično, ali grafično, ali z ustnimi, ali pisnimi pojasnili) informira potrošnika, da ima poleg koristi takšno kreditiranje lahko tudi znatne negativne finančne posledice, celo takšne, ki jih bo potrošnik morda težko nosil.¹³ *Pri tem so posebej pomembna pojasnila o tveganjih kreditojemalca v primeru velikega znižanja vrednosti valute, ki je zakonito plačilno sredstvo v državi članici njegovega stalnega prebivališča, ter o povečanju tujih obrestnih mer.*¹⁴ Po judikaturi SEU ni dovolj, da se potrošnik zaveda, da se valutni tečaj lahko spremeni, temveč mu je treba dati jasno vedeti, da se tečaj, zlasti v dolgoročnih pogodbenih razmerjih, lahko znatno spremeni, in da ima to lahko zanj tudi znatne negativne ekonomske posledice, tudi takšne, ki bi jih težko premostil (to je nujna vsebina pojasnilne dolžnosti).¹⁵

14. Tudi določba druge alineje prvega odstavka 24. člena ZVPot (da se pogodbeni pogoj šteje za nepoštenega, če je izpolnitev pogodbe neutemeljeno v škodo potrošnika) kaže na velik pomen pojasnilne dolžnosti. Že sama jezikovna razlaga te določbe namreč izključuje, da bi se potrošnik lahko sklepčno skliceval, da je izpolnitev obveznosti neutemeljeno v njegovo škodo, *če je prejel vsa potrebna pojasnila, in se je tveganje, na katerega je bil opozorjen, uresničilo v njegovo škodo.*¹⁶ Enako je vprašanje (ne)izpolnitve pojasnilne dolžnosti pomembno pri presoji, ali je izpolnitev pogodbe znatno drugačna od tistega, kar je potrošnik utemeljeno pričakoval (tretja alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot). Potrošnikova pričakovanja so neločljivo povezana s samo izpolnitvijo pojasnilne dolžnosti, na katero se zaradi profesionalnosti nasprotne strani legitimno zanese. Če potrošnik ni bil opozorjen, da ima lahko kredit v tuji valuti zlasti v dolgoročnem obdobju znatne negativne posledice, tudi takšne, ki jih bo težko nosil, jih "utemeljeno" ni pričakoval v tako velikem obsegu.¹⁷

15. Glede na pojasnjeno pri kreditih v tuji valuti ni mogoče ugotoviti, ali se je udeležil abstraktni dejanski stan iz prve, druge ali tretje alineje iz prvega odstavka 24. člena ZVPot, ne da bi bil pred tem ugotovljen obseg danih pojasnil ponudnika. Vzroki za nepreglednost (dobra/slaba vera ponudnika) in posledice nepreglednosti (ne/uravnoteženost) pogodbenega pogoja so nujen del presoje njegove nepoštenosti.¹⁸ Ali drugače povedano: pojasnilna dolžnost je neločljiv element presoje splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev iz prvega odstavka 24. člena ZVPot.

16. Sodišče prve stopnje vsega navedenega ni ustrezno upoštevalo. Zaradi zmotne uporabe materialnega prava je ubralo napačen vrstni red pri ugotavljanju pravno pomembnih dejstev oziroma nekaterih pravno pomembnih dejstev sploh ni ugotavljalo. Za pravilno presojo utemeljenosti tožbenega zahtevka bi najprej morale opraviti oceno izvedenih dokazov, s katerimi sta pravdni stranki dokazovali, kako je bila v konkretnem primeru (ne)ustrezno opravljena pojasnilna dolžnost, šele potem pa bi lahko, ob upoštevanju tako ugotovljenih dejstev, presojalo, ali obstaja kateri od splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev iz prvega odstavka 24. člena ZVPot.

17. Ker je sodišče prve stopnje zmotno uporabilo materialno pravo, je ostalo dejansko stanje v zadevi nepopolno ugotovljeno. Zato je pritožbeno sodišče pritožbi ugodilo in izpodbijano sodbo v celoti razveljavilo (stroškovna odločitev je odvisna od odločitve o glavni stvari), zadevo pa vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje. Ocenjuje namreč, da glede na naravo stvari in okoliščine primera samo ne more dopolniti postopka oziroma odpraviti omenjene pomanjkljivosti (drugi stavek prvega odstavka 355. člena ZPP). Dopolnitev oziroma dokončanje postopka na prvi stopnji je nujno za zagotovitev pravic obeh strank do učinkovitega sodnega varstva (izostal je cel sklop dejstev, ki jih pritožbeno sodišče ne more ugotavljati kot prvo, oziroma ne sme kot prvo izvajati dokazne ocene). S tem bosta tudi spoštovani pravici obeh strank do izjave in do pritožbe, obenem pa zaradi vrnitve zadeve v ponovno odločanje nobena od strank ne bo utrpela hujše kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (primerjaj drugi odstavek 355. člena

ZPP).

18. Ker je pritožbeno sodišče pritožbi ugodilo že iz navedenega razloga, se do ostalih pritožbenih očitkov ne opredeljuje vsebinsko (prvi odstavek 360. člena ZPP).

19. Ob ponovnem sojenju naj sodišče prve stopnje pravilno in dosledno upošteva materialnopravna izhodišča v najnovejših odločbah Vrhovnega sodišča RS¹⁹ (delno so ta izhodišča povzeta že v 12. do 15. točki obrazložitve tega sklepa). Iz teh izhaja, da je temeljna predpostavka za presojo nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja ugotavljanje, ali je bila pojasnilna dolžnost ustrezno opravljena, dokazno breme za ugotavljanje tega dejstva pa je na strani toženke (banke). Šele v luči ugotovitev o (ne)ustrezno opravljeni pojasnilni dolžnosti je nato mogoče presojati, ali obstaja katera od alternativno določenih predpostavk za nepoštenost spornega pogodbenega pogoja iz prvega odstavka 24. člena ZVPot (pri čemer mora biti za ugotovitev o nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja izpolnjena vsaj ena predpostavka, za obratno ugotovitev pa mora biti izključen obstoj vseh).

Upošteva je takšna, drugačna materialnopravna izhodišča, naj sodišče prve stopnje znova oceni, ali za popolno in pravilno dokazno oceno zadoščajo že izvedeni dokazi (v tem primeru naj zgolj *napiše novo sodbo*), ali pa bo treba glede na do sedaj izveden dokazni postopek *izvesti dodatne, že predlagane dokaze* (zaslišanje drugih komitentov, ki so sklenili kreditne pogodbe v CHF pri toženki v istem obdobju kot tožniki). V vsakem primeru naj sodišče prve stopnje svojo ponovno oceno glede (ne)izvedbe dodatnih dokazov ustrezno utemelji, opravi pa naj tudi novo, temeljito in celovito dokazno oceno vseh izvedenih dokazov v skladu z metodološkim napotkom iz 8. člena ZPP.

Pri presoji, na kakšen način je bil tožnikom predstavljen kredit v CHF, naj se sodišče prve stopnje (v povezavi z vsemi drugimi izvedenimi dokazi) tudi na novo opredeli do dokazne vrednosti reklamnega letaka toženke iz junija 2004.²⁰ Pri tem naj upošteva, da ni pomembno, ali je ravno konkretni reklamni letak vplival na odločitev kreditojemalcev, da sta vzela kredit v CHF. Glede na zatrjevanja obeh strank v postopku je treba ugotoviti, kako je toženka komitentom na splošno predstavljala takšne kredite ter ali jih je spodbujala k njihovem najemu. Posledično je tudi na strani toženke, da dokaže, ali, zakaj in na kakšen način je tekom let spreminjala svojo poslovno prakso pri trženju kreditov v CHF.²¹

20. Končni uspeh strank v tej fazi postopka še ni znan. Ker je pravica do povračila stroškov postopka odvisna od končne odločbe o glavni stvari, se odločitev o stroških pritožbenega postopka pridrži za končno odločbo (četrti in šesti odstavek 163. člena ZPP ter tretji odstavek 165. člena ZPP).

¹ Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, s kasnejšimi spremembami.

² Prva anuiteta, ki je zapadla 30. 4. 2008, je znašala 1.421,74 CHF (880,46 EUR), na dan 1. 2. 2018 pa je anuiteta v CHF znašala približno toliko kot v EUR. Obveznost tožnikov na dan 1. 2. 2018 je znašala 213.591,44 CHF oziroma 187.229,52 EUR, torej je bila še preostala obveznost tožnikov višja kot 10 let prej prejeti kredit, čeprav je bila odplačana že več kot polovica kredita (96.243,96 EUR).

³ Ta zaključek je sodišče prve stopnje utemeljilo zlasti z naslednjimi argumenti: - višina mesečne anuitete v CHF je na račun obrestne mere LIBOR ves čas bistveno nižja od pričakovane, zato se vrednost anuitet v EUR ni tako drastično spreminjala; - povečanje anuitet ni bilo večje od 14 % in še to le začasno; - banki za posojilo v nemajhnem znesku in ne kratki dobi (30 let) pripada plačilo pogodbenih obresti v ne samo zanemarljivi vrednosti; - po dobri tretjini odplačilnega obdobja je stanje odprte glavnice povsem razumno.

⁴ Mišljena je slaba vera v smislu, da bi toženka ob sklepanju kreditne pogodbe vedela ali bi morala vedeti in pričakovati, da se bo valutno razmerje tako spremenilo in to celo s takšno stopnjo zanesljivosti, da bi to morala razkriti tožnikom kot potrošnikom.

⁵ Ta zaključek je utemeljen predvsem z naslednjimi argumenti: - določena tveganja sta sprejeli obe stranki; - pri večjih valutnih spremembah ima potrošnik pravico do konverzije; - kreditne pogodbe v tuji valuti niso prepovedane, nedopustne ali nepošteno niti ni zakonsko omejena višina valutnega tveganja; - valutne spremembe so bistvena značilnost aleatornih pogodb; - z neomejenim tveganjem so povezane skoraj vse kreditne pogodbe.

⁶ V sodbi II Ips 18/2022 je Vrhovno sodišče RS poudarilo, da je že v več svojih predhodnih odločbah pojasnilo, da je šele, če se izkaže, da banka potrošniku ni dala ustreznih pojasnil in zato pogodbene določbe ni moč šteti za jasno in razumljivo, mogoča presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe (odločbe VS RS II Ips 201/2017 z dne 7. 5. 2018 (27. - 28. točka obrazložitve), II Ips 195/2018 z dne 25. 10. 2018 (43. točka obrazložitve) ter II Ips 197/2018 (20. točka obrazložitve)).

⁷ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 29. točki obrazložitve.

⁸ Glej 12. do vključno 15. točko obrazložitve.

⁹ C-609/19 in C-776/19 do C-782/19.

¹⁰ V zvezi s vplivom nepreglednosti na presojo nepoštenosti glej zlasti sodbe SEU C-472/10, C-92/11 in C-191/15.

¹¹ Smernice Direktive 93/13, str. 35.

¹² Glej sodbo II Ip 8/2022 z dne 19. 4. 2023 v 36., 38. in 51. točki obrazložitve.

¹³ Glej sodbo SEU C-212/20 v 42. točki in tam navedeno sodno prakso. SEU podobno tudi v zadevah C-186/16, C-51/17, C-125/18, C-84/19, C-670/20 (36. točka) in v že citiranih zadevah Paribas.

¹⁴ C-776/19 do C-782/19 v 69. točki, C-609/19 v 48. točki.

¹⁵ Primerjaj sodbo II Ip 8/2022 z dne 19. 4. 2023 v 63., 66., 67. in 44. točki obrazložitve.

¹⁶ Glej sodbo II Ip 8/2022 z dne 19. 4. 2023 v 43. točki obrazložitve.

¹⁷ Glej sodbo II Ip 8/2022 z dne 19. 4. 2023 v 44. točki obrazložitve.

¹⁸ Glej sodbo II Ip 8/2022 z dne 19. 4. 2023 v 45. točki obrazložitve.

¹⁹ Trenutno zlasti sodbi II Ips 8/2022 z dne 19. 4. 2023 in II Ips 18/2022 z dne 21. 12. 2022.

²⁰ Do tega reklamnega letaka se je sodišče prve stopnje v izpodbijani sodbi opredelilo pri presoji dobre vere toženke (v 83. točki obrazložitve sodbe).

²¹ Sámó dejstvo, da je bila sporna kreditna pogodba sklenjena marca 2008, še ne dokazuje, da je imela toženka tedaj povsem drugačno poslovno prakso kot junija 2004 in da najemanja kreditov v *CHF* ni več predstavljala na enak ali podoben način.

Datum zadnje spremembe: 04.09.2023